

چکیده: هدف از پژوهش حاضر، پاسخ یابی به این سوال است که آیا توجه و توسعه روابط جمهوری اسلامی ایران با کشورهای حوزه دریای خزر لازم است؟ به عبارت دیگر آیا نزدیکی و همبستگی جمهوری اسلامی ایران با کشورهای مزبور در آینده برای ما مطلوب و اجتناب ناپذیر است یا نه؟ تحقیق حاضر با استفاده از روش کتابخانه ای انجام یافته و مباحث آن در پنج فصل تنظیم شده است. در فصل اول، ابعاد جغرافیایی، سیاسی و حقوق دریای خزر مورد بررسی قرار می گیرد. فصل دوم، به تاریخچه روابط جمهوری اسلامی ایران با کشورهای حوزه دریای خزر می پردازد. فصل سوم، اهمیت اتحادیه کشورهای حوزه دریای خزر را بررسی می کند. فصل چهارم، اشاره به نقش ایران در اتحادیه مزبور دارد و در این قسمت به زمینه های ایجاد همگرایی منطقه ای، بحران و مشکلات اقتصادی جماهیر جدید استقلال و اهداف ایران در اتحادیه مذکور مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد. نهایتاً، نتیجه گیری از تحقیق در فصل پایانی انجام می شود. براساس نتایج حاصل از تحقیق، سوابق و نزدیکی روابط بین جمهوری اسلامی ایران با جمهوریهای حوزه دریای خزر، جایگاه ویژه در همکاری و تفاهم آنها در ابعاد انرژی در آینده ایفا خواهد کرد. جمهوریهای جدیدالاستقلال به خاطر ضعف پایه های اقتصادی و عدم برخوردای از تجهیزات و امکانات پیشرفته کشف، استخراج، تولید، پالایش و صدور نفت و رهایی از وابستگی به روسیه، مجبور شده اند که بیشتر به سوی شرکتهای غربی متمایل شوند تا از این راه سر و سامانی به وضعیت از هم پاشیده اقتصاد آنها داده شود. آنچه که مهم است عدم تعیین رژیم حقوقی دریای خزر از سوی کشورهای منطقه ممکن است در دراز مدت به نحوی در روابط دول حاشیه دریای خزر تاثیر مستقیم بگذارد، لذا تعیین رژیم حقوقی دریای خزر امری اجتناب ناپذیر است. نقش مهم انرژی در قرن آینده روند همکاری دول مزبور را بیش از پیش مشخص می کند که در این راستا ایران می تواند نقش به سزایی از طریق ارائه تسهیلات ترانزیتی به این جمهوریها داشته باشد. هدف جمهوری اسلامی ایران از گسترش روابط در سطح منطقه، جلب توجه جمهوریهای آسیای مرکزی و قفقاز است که ایران را به عنوان کشور مهم با جغرافیایی ویژه و ایدئولوژی اسلامی بپذیرند و نیز وسیله ای برای مقابله با سیاستهای تهاجمی و تبلیغاتی آمریکا در سطح منطقه باشد. علیرغم مخالفت شرکتهای غربی با انتقال نفت جمهوریهای حوزه دریای خزر از طریق ایران، هنوز راه مناسب دیگری برای این انتقال پیدا نشده است. احترام به حاکمیت، استقلال، حفظ تمامیت ارضی، حل مناقشات از راه مذاکرات، توسعه روابط تجاری و بازرگانی، استفاده از امکانات علمی و فنی یکدیگر اساس صلح و همکاری نزدیک با یکدیگر است. موضوع: دریای خزر، منطقه، آسیای مرکزی، ایران، دریای خزر، رژیم حقوقی، جمهوری آذربایجان، ترکمنستان، قزاقستان.